

Коломієць А. Пам'ятні записки. Розмови з учителем / Анатолій Коломієць ; [ред., упоряд., вступ. ст., комент., імен. показ. В. В. Кузик] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, НСКУ. – Київ : Сталь, 2015. – 152 с.

Ера цифрових технологій принесла майже автоматичну фіксацію життя в його багатоманітності, відтак інформація стала загальнодоступною, що своєю чергою значно спростило дослідницьку роботу. До того ж нині з'явилися деякі вчені, які пишуть праці, майже не залишаючи своїх домівок, за посередництвом лише Всесвітньої павутини і правильно налаштованого пошуковика.

Чимало сучасних новацій не такі вже й нові, як видається на перший погляд. Прикладом, чи знаєте ви, що український композитор А. Коломієць (1918–1997) ще в середині 1950-х років займався тим, що сьогодні назвали б модним словом «блоггерство»? Упродовж двох десятиліть він вів своєрідний мистецький журнал, у якому записував перлини мудрості свого вчителя – Льва Миколайовича Ревуцького, – у клас котрого 1951 року був запрошений асистентом. Формально їхнє творче спілку-

вання відбувалося в рамках занять з поліфонії, а фактично – торкалося музичного мистецтва загалом. У цих записах увіковічилися надзвичайно широка ерудиція, відточена логіка та оригінальність мислення Майстра. Навчальну програму він пояснював з неймовірною легкістю, наводив влучні аналогії та асоціації, а яскрава образність вислову і неабияке почуття гумору робили заняття по-справжньому незабутніми. Студентів дивувала енциклопедична панорама імен і творів, озвучених Л. Ревуцьким на уроках: від композиторів-класиків і до десятків своїх сучасників.

Зошит-щоденник А. Коломієць дбайливо зберігав упродовж усього життя і вперше розповів про його існування у своїх спогадах про вчителя*. Із цього часу розпочався шлях «Записок» до читача. Безцінним зшитком опікувався брат композитора – Всеволод Панасович, який став ініціатором друку фрагментів записів кілька років тому і прагнув цілісного видання книги. На жаль, хвороба не дозволила справдитися його планам, однак сімейну справу продовжив племінник композитора – Віталій Всеволодович. Відтак можливість уповні здійснити віртуальну подорож на лекції визнаного Метра з'явилася наприкінці 2015 року. Саме тоді побачили світ «Пам'ятні записки. Розмови з учителем», редактором-упорядником яких стала хранителька пам'яті Л. Ревуцького – музиколог В. Кузик (верстка й макетування – А. Кравченко, комп'ютерний набір нот – А. Карамазін). Книга вийшла у видавництві «Сталь» під грифом Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України і Національної спілки композиторів України.

Видання репрезентує джерела особового походження, до яких належать спогади, листи, щоденники. Однак, потрібно визнати, що іноді матеріали такого типу науковці певною мірою недооцінюють. Імовірно, причина в тому, що, як справедливо зазначила на презентації книги доктор мистецтвознавства М. Копиця, робота

* Див. публікацію: *Коломієць А. Незабываемые годы // Лев Николаевич Ревуцкий. Статьи. Воспоминания / сост. В. Кузык. – Киев, 1989. – С. 37–52.*

РЕЦЕНЗІЇ

з ними вимагає відповідного стану душі, адже дослідник занурюється в реальність, яка минула 50 чи 100 років тому, співпереживає своїм героям і, водночас, отримує надзвичайну душевну насолоду від споглядання живих людей. Цінність вищеназваних матеріалів для музикознавства очевидна, бо кожен композитор – це не лише конкретні твори, а передовсім творча особистість, світогляд якої значною мірою розкривається у висловлюваннях.

Власне «Записки» становлять дві третини книги. Окрім них, розміщено цитати із часописів спорідненої проблематики, також зібраних А. Коломійцем, блок фотоілюстрацій та іменний покажчик, яким охоплено майже дві сотні імен, що значно полегшило роботу з книгою. Заслугує на увагу і розгорнута стаття В. Коломійця з оцінкою життєвого і творчого шляху А. Коломійця.

Книга однаковою мірою розкриває постаті й учителя, і його відданого учня. Так, цікаво аналізувати, що саме і чому було обрано для фіксації. Завдяки дару схоплення найголовнішого й хисту до літературного відтворення записи А. Коломійця читати дуже легко – майже на одному подиху. Цьому також сприяє їх формат, що нагадує поширені тепер «твіти». Уражає точність викладеного: А. Коломієць намагався максимально докладно відтворити суть сказаного Л. Ревуцьким, для чого, за потреби, ілюстрував записи нотними прикладами, іноді лише однією нотою.

Перші читачі книги висловили думку, що вона допомагає відчувати атмосферу тих далеких років. Обидві постаті «оживають», стають ближчими, що особливо цінно стосовно А. Коломійця, маловідомого, на жаль, сучасному мистецькому загалу. Та й знавці творчої біографії Л. Ревуцького знаходять у ній чимало цікавого для себе. Приміром, О. Голинська, головний редактор журналу «Музика», один з випусків якого 2014 року було присвячено Льву Миколайовичу, зізналася, що книга відкрила для неї нові грані композиторської і педагогічної майстерності Метра. Отже, джерела особового походження – це дорога, яка веде на щоразу вищі щаблі пізнання.

Окрім історіографічного, видання має і науково-практичне значення – допомагає уточнити чимало моментів творчої біографії Л. Ревуцького. Так (з легкої руки деяких «знавців» 1950-х рр.), уважали, що як композитор Лев Миколайович формувався під впливом О. Скрыбіна, тим часом окремі тексти «Записок» виявили його свідоме захоплення С. Рахманіновим, що суттєво корегує загальноприйняту концепцію.

Зі сторінок видання проступає вражаюча висока етика Л. Ревуцького. Перебуваючи на композиторському Олімпі, у контексті педагогічних суджень він завжди розглядав сучасну йому українську музику – творчість молодших колег. «Увага до інших митців, а не виключне зосередження на собі, – не стільки педагогічна, скільки людська особливість Льва Миколайовича», – наголосила кандидат мистецтвознавства, очільниця музикознавчої комісії Київської організації Національної спілки композиторів України І. Сікорська. А видатний хормейстер, заслужений діяч мистецтв України Л. Бухонська назвала книгу «мірилом духовного очищення сучасного музиканта, що засвідчує високу моральну відповідальність і учнів, і вчителів».

Збережені тексти відобразили творчі засади, які сповідував і виховував у своїх учнів Л. Ревуцький, та можуть слугувати своєрідним посібником у практичних заняттях з композиції. Глибокі й оригінальні вислови Майстра актуальні й тому, що нині студентство часто позбавлене настільки якісного навчання – не кожен з педагогів, зізнаймося, володіє такою колосальною ерудицією та мудрістю. Так само мало вчителів утішаються щирою повагою й пієтетом від вихованців.

І все ж, у нас є митці, котрі заслуговують на вдячні спогади від своїх учнів, а доступність диктофонів чи відеокамер нині значно полегшує їх написання, на відміну від часів А. Коломійця.

Пропонуємо вашій увазі підбірку думок про видання, висловлених на його презентації і зафіксованих на пам'ятному компакт-диску:

ІРИНА ШЕРЕМЕТА. РЕЦ.: КОЛОМІЄЦЬ А. «ПАМ'ЯТНІ ЗАПИСКИ. РОЗМОВИ З УЧИТЕЛЕМ»

«Какой молодчина Анатолий Коломиец, что, не откладывая, записывал каждое интересное высказывание Учителя. Как интересно это теперь читать! Я часто себя ругаю за то, что не поступал так же, надеялся на память, а она оказалась дырявым ситом»

*М. Бялик, кандидат мистецтвознавства,
заслужений діяч культури Польщі, заслужений діяч мистецтв Росії.*

«Ми знаємо музику цих композиторів, та багато хто не знав їх особисто. Сьогодні трапилася можливість пізнати глибше цих митців – не тільки через їхню музику, але й через їхні думки про музику. Це дуже цікаво. Оригінальні вислови з приводу музики часто живуть у середовищі композиторів та їхніх учнів. Треба заохочувати написання таких спогадів, адже це дотепно, весело і цікаво»

*Г. Гаврилець, заслужений діяч мистецтв України,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка,
голова Київської організації Національної спілки композиторів України.*

«Я багато знаю про Левка Ревуцького. Однак у цій книзі я побачив його колосальну ерудицію – знання всієї музики: від Куперена до Шостаковча і Хіндеміта, до того ж, знання настільки докладне! Це унікальне видання, бо зафіксувало те, що не було призначене для друку, на відміну від розмов Крафта зі Стравинським або Гете зі своїм секретарем. Це була робоча творча обстановка! А скільки там думок!.. І для композитора, і для музикознавця чи виконавця вона відкриває новий світ. Ця книжка – великий подарунок для всіх»

*І. Гамкало, професор, народний артист України,
член-кореспондент Академії мистецтв України,
член Європейської академії музичного театру.*

«Про значення цієї книжки. Вона конче необхідна для студентів композиторських факультетів і їхніх викладачів, адже Левко Ревуцький дуже добре розумів специфіку професійного формування майбутніх композиторів і задовго до інших застосовував на практиці таке спеціалізоване навчання. Він – педагог-новатор. Велике щастя, що є така книжка»

*А. Калениченко, кандидат мистецтвознавства,
в. о. завідувача відділу музикознавства
Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.*

«Геніальна книжка, чудова передмова! Який фантастичний музикант Левко Ревуцький! Який слух і пам'ять! Я все прочитала із захопленням. Занурилася в знайому музику і вкотре переконалася, що нині таких музикантів, з такою ерудицією, мабуть, бракує нашим студентам... Дякую красно за ці чудові миттєвості, що виникають на кожній сторінці цього унікального видання!»

*Н. Семененко, кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.*

Ірина Шеремета